

Odų ir kailių naminio išdirbimo lokaliniai tapatumai*

Janina Morkūnienė

Lietuvos istorijos institutas

2001 m. „Versmės“ leidyklos organizuotoje ekspedicijoje į Kvėdarnos apylinkes buvo surinkta medžiagos ir apie kailių bei odų išdirbimą šiose vietose. Vyresniojo amžiaus amatininkai, mokėję išdirbti avikailius bei odas, jau palikę šį pasaulį. Apie jų amatą žinių pateikė jų vaikai (padėję dirbti tėvams), artimesni bei tolimesni kaimynai, naudojęsi kailiadirbių bei odininkų paslaugomis. Kalbėtasi ir su žvėrelių augintojais bei jų kailiukų išdirbėjais, kurie vertėsi šiais verslais XX a. paskutiniaisiais dešimtmečiais. Aiškintis šių amatų kai kurias realijas padėjo ir ankstyvesnių metų V. Statkevičiaus surinkti duomenys bei jų apibendrinimai¹.

Tyrinėjant kailiadirbystės bei odininkystės amatus pastebėta, kad Lietuvoje šių namudinių amatų technika ir technologija mažai keitėsi XIX a. pabaigoje ir XX a. pirmojoje pusėje, nors tuo laikotarpiu šie amatai Lietuvos kaime labiausiai plėtojosi. Panaši padėtis buvo ir Kvėdarnos apylinkėse. XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje, ir ypač po Pirmojo pasaulinio karo, keitėsi Lietuvos kaimo ekonominė-socialinė padėtis: valstiečiai daugiau dėmesio skyrė savo ūkių ekonomikai bei buities kultūrai. Jiems prireikė daugiau amatininkų dirbinių bei paslaugų. Tai skatino nagingesnius, neretai mažiau pasiturinčius valstiečius imtis papildomų verslų. Tuo laikotarpiu kailiadirbystė bei odininkystė buvo gana pelningi amatai. Tačiau užsakymų gausa priklausė nuo meistrų kvalifikacijos.

Gaila, kad išmirus šioje apylinkėje gyvenusiems senesnės kartos meistrams, sunkiau aiškintis šių amatų mokymosi būdus bei tradicijas. Neradome ir įrankių, kuriais buvo išdirbamos odos ir kailiai. Tačiau išliko šalia šių meistrų gyvenusių žmonių prisiminimai apie jų darbe naudojamą medžiagą, įrankius, darbo procesus. Iš tų duomenų ir bandysime atkurti kai kuriuos kailių ir odų išdirbimo technikos ir technologijos bruožus, jų lokalius tapatumus XX a. pirmojoje pusėje.

* Straipsnis aprobuotas serijos „Lietuvos valsčiai“ Mokslo darbų komisijos. Leidyklai įteiktas 2002 06 21.

¹ Statkevičius V. Šilališkiai, *Darbai ir papročiai*, Vilnius, 1992, p. 70–72.

Amatininkai – judrūs žmonės, nuolat bendravę su užsakovais, vertinančiais jų amato išmanymą, atlikto darbo kokybę. Amatininkų išdirbtus avikailius, odas, jų kvalifikacijos lygį įvertindavo ir jų gaminius naudoję kitų sričių meistrai – siuvėjai, batsiuviai, pakinktininkai (*rimoriai*). Tad jų kvalifikacijos vertinimas sklido ne tik aplinkiniuose kaimuose, bet ir toliau už jų ribų. Ne visiems amatininkams pasisėkdavo laiku ir kokybiškai atlikti užsakymus: kartais vieniems geriau pavykdavo, kitiems blogiau. Dažnai tai priklausė ir nuo žaliavos pirminio paruošimo, todėl neretai aplinkinių kaimynų ir užsakovų vertinimai buvo subjektyvūs, prieštaringi.

Kvėdarnos apylinkėje gyvenusieji kailiadirbiai daugiausia buvo valstiečiai, kuriems kailiadirbystė buvo papildomas pajamų šaltinis. Vieni jų buvo mažžemiai², kiti turėjo ir apie 14 ha³. Todėl žemės darbams ir amatui skirdavo nevienodai laiko. Tačiau ir šiame versle buvo išlygų – kartais, turėję daugiau žemės, turėjo daugiau ir užsakymų, ir atvirksčiai, turėję mažiau žemės – vien iš kailiadirbystės negalėjo pragyventi, nes gaudavo mažai užsakymų – neitiko amato kvalifikacija žmonėms. Tada jie imdavosi kitų pagalbinių verslų, kad išmaitintų šeimą. Antai apie savo tėvą kailiadirbį bei odininką jo duktė Marijona Stanevičienė, gim. 1933 m. Klabų k., o dabar gyvenanti Kvėdarnoje, taip pasakojo. Jie turėję tik 3,2 ha žemės. Gyvulių telaikę arklį, karvę, žiemai palikdavę 2 avis, šiek tiek kitų smulkių gyvulių. Maitinti reikėję septynetą vaikų, todėl dar kiek „*pasinuomodavę žemės*“. Be to, tėvas ėjo „*ant dienų*“ pas ūkininkus, dirbo visokius darbus – padėjo meistrams statyti gyvenamuosius ir ūkinius pastatus, pats mūrįjo krosnis, išdirbdavo avikailius bei odas.

Kaip ir kitur Lietuvoje, Kvėdarnos apylinkėse avikailių išdirbimo procesą sudarė du technologiniai etapai: 1) pirminis papjautų gyvulių (avių, karvių, jaučių) kailių ir odų konservavimas, atliekamas pačių valstiečių, ir 2) antrinis kailių ir odų išdirbimo technologinis procesas, atliekamas amatininkų kailiadirbių bei odininkų.

Kiekviename ūkyje buvo pjaunami smulkesni gyvuliai (daugiausia kiaulės ir avys), rečiau ir stambesni. Mažžemiai valstiečiai tenkinosi žiemai palikę 2 avis, o stambesni ūkininkai (turėję apie 22 ha žemės) laikė iki 18 avių. Tokiuose ūkiuose gyvulius ir avis prižiūrėti padėdavo samdiniai. Kvėdarniškę Paulina Stasytienė, gim. 1920 m., jauna būdama „*viena iki pietų nukirpdavo 18 avių, surišusi jų priekines ir užpakalines kojas po dvi*“⁴. Avis valstiečiai pjaudavo savos ir samdytos šeimynos maitui, be to, kūlimo ir kitų darbų talkoms. Vilnas parduodavo arba naudojo audiniams austi, o avikailius vežė išdirbti ir iš jų siuvo šeimynai kailinius⁵. XX a. pirmojoje pusėje šios realijos buvo būdingos visų Lietuvos etnografinių sričių valstiečių ūkiams. Tik nedaugelis valstiečių atliekamus avikailius bei odas parduodavo keliaujantiems po kaimus žaliavų supirkėjams žydams arba patys vežė parduoti į paruošų supirkimo punktus. Vertingi gyvulių kailiai bei odos buvo branginami. Beveik kiekvienas ūkininkas žinojo, ką reikia daryti su nuluptu avikailiu ar oda. Jei būdavo galimybė tuoj pat nugabenti išdirbti arti gyvenančiam kailiadirbiui ar odininkui – tuoj tą padarydavo (šviežiai sulupti kailiai ir odos lengviau ir kokybiškiau išdirbami). Nesant tokiai galimybei, išverstus vilna į vidų kailius ir odas džiovindavo užtempus ant dvišakio storoko pagalio, kartais galuose sujungtu dar vienu pagaliuku. Tokį įtaisą vadino *kailiavilkiais*. Kad ge-

² ES, b. 2176, l. 47.

³ Ten pat, l. 71.

⁴ ES, b. 2176, p. 79.

⁵ Ten pat.

riau džiuūtų, į avikailio kojytes kimšdavo šiaudų. Sukaupę reikiamą kiekį išdžiovintų kailių kailiniams (vieniems ar dvejiems) pasiūti, vežė išdirbti pas kailiadirbį.

Ne visada pavykdavo kailius tinkamai išdžiovinti. Avikailius paprastai džiovindavo rudenį arba žiemą gyvenamojoje patalpoje, netoli krosnies, kuri neretai dūmijo. „*Jei avikailiai džiuūdami gaudavo dūmų – tokius sunkiau išdirbti*“⁶. Ne visi tai suprato, ir kartais dėl ne visai kokybiško išdirbimo būdavo apkaltinamas kailiadirbys. Šviežius, tik ką nuluptus avikailius daug lengviau išdirbti. Tad avikailių išdirbimo kokybė priklausė nuo tinkamų ir gerų pirminio konservavimo sąlygų: kuo toliau nuo ugnies židinių, vėdinamoje patalpoje, saugant nuo pelių.

Kailių išdirbėjai iškart užraugdavo po 15–20 ir daugiau avikailių⁷, kiti gi, dirbę tik savo poreikiams, vienam kitam artimesniam kaimynui, užraugdavo jų mažiau. Adolfas Grigišas iš Paragaudžio k. (gim. 1925 m.) tikino, kad negirdėjęs, jog meistrai valstiečių pristatytus kailius būtų sumaišę, kadangi žymėjo kiekvieną kailį, priekinėje kojytėje išbadydami atitinkamą skaičių skylučių ir suregistruodami kailių savininkus į „knygą“, kurioje įrašydavo kailių savininko pavardę, vardą, atvežtų kailių skaičių ir kiek skylučių kailiuose išbadyta. Vieno užsakovo avikailiuose išbadydavo po vieną skylutę, kito – po dvi ir t. t.

Ekspedicijoje surinktais duomenimis, Kvėdarnos apylinkėse buvo naudoti du naminiai kailių išdirbimo, t. y. rauginimo, būdai: 1) paprastas (su miltais) ir 2) sudėtingesnis – žievinis. Tie būdai Lietuvoje dar vadinami *duoninis* ir *dubiškas*. Šiuo atžvilgiu šių vietovių avikailių išdirbimo technologija buvo panaši į visoje Žemaitijoje bei visoje Lietuvoje naudotą technologiją⁸.

P. Dundulienė rašė, kad išdirbimas, panaudojant avikailiams rauginti tik miltus, Lietuvoje buvo žinomas nuo seno⁹. XIX a. antrojoje – XX a. pirmojoje pusėje tokį gan paprastą rauginimo būdą naudojo ne tik profesionalūs, didelę praktiką turintys kailiadirbiai, bet ir nagingesni valstiečiai, pabandę tai daryti kelis syk, kol pagaliau nusistatydavo reikiamas miltų ir druskos proporcijas bei reikalingą išrūgimo laikotarpį. Tačiau vis tiek ne visiems pasisekdavo. Griežčiausiais meistrų darbo vertintojais buvo patys užsakovai, kasdien žiemą nešioję kailinius ir matydavę jų patvarumą, ir siuvėjai, siuvę jiems tuos kailinius. Jie greit perprasidavo, kurio kailiadirbio darbas kokybiškesnis, ir tokį labiau vertino, toks susilaukdavo daugiau užsakymų.

Aukštaitijoje, Dzūkijoje, Suvalkijoje kailiadirbiai duoninį raugą darė iš ruginių miltų, druskos ir šilto vandens. XIX a. viduryje – XX a. pradžioje Žemaitijoje dažniausiai buvo vartojami avižiniai, rečiau – miežiniai miltai¹⁰. Kvėdarnos apylinkių kailiadirbiai kailiams išdirbti naudojo tik avižinius miltus, dažnai su sėlenomis, druską ir vandenį. XX a. 3–4 dešimtmetyje į šį raugą dėta dar alūno – kalio aliuminio sulfato, šioje apylinkėje vadinamu *kuosu* (rūgščių, baltos spalvos miltelių). Su juo kailiai greičiau išrūgdavo.

Marijona Stanevičienė prisimena, kad jos tėvas Aleksandras Letukas į šiltą vandenį dėjo *kuoso*, pylė druskos, šiuo skysčiu sudrėkindavo (palaistydavo) avikailio vidinę pusę, pabarstydavo aviži-

⁶ *Ten pat*, p. 52.

⁷ *Ten pat*, p. 48.

⁸ Morkūnienė J. Kailių išdirbimas Lietuvoje XIX a. antrojoje – XX a. pirmojoje pusėje, *Lietuvos etnologija*, Vilnius, 1997, t. 2, p. 171.

⁹ Dundulienė P. *Lietuvių etnografija*, Vilnius, 1982, p. 129.

¹⁰ Morkūnienė J. Kailių išdirbimas Lietuvoje..., p. 171.

niais miltais, kad „*pasidarytų košikė*“, ranka ją išlygindavo. Sulenkdamo kailio šonus, užlenkdavo galus, dar kartą sulenkdamo per pusę, kad „*košė neišbėgtų*“. Visus suteptus avikailius vieną ant kito sudėdavo ant suolo arčiau šiltos krosnies, apdengdamo skuduru, kad būtų šilčiau, ir laikydavo savaite, per tą laiką keliskart tikrindamas, ar rūgsta. Odos išrūgimą nustatydamo ją patampęs: vidinė jos pusė turėjo pabalti. Motina, kuri taip pat tikrindavo avikailius, vis sakydavo: „*Tėveli, žiūrėk, paslėpsniuko vilną traukt galima*“. Atseit avikailiai jau išrūgę. Pateikėja pripažino ir pirminio bei antrinio konservavimo klaidas, neapsižiūrėjimo faktus: pasitaikydavo, kad berauginant avikailiai pašusdavo, būdavo, kad ir „*pats kailių savininkas sušutindavo netinkamai džiovindamas*“¹¹. Kailiadirbiai išraugintus avikailius gerai išplaudavo, kad neliktų miltų ir sėlenų, po to džiovindavo ir *vuokuodavo* su *vuoku* (minkštino). *Vuokas* (*vuoks*) – kablo formos, su geležte ties šakuma. Šis kailiadirbių įrankis buvo paplitęs ir naudojamas visoje Lietuvoje XX a. 3–4 dešimtmetyje ir po Antrojo pasaulinio karo¹². Išminkštintus avikailius skuto skustuvu (*skutikliu*), padarytu iš dalgio dalies. Tas skutiklis buvo apvalios formos, kad skutant neįpjautų kailio ar odos, su medine rankena.

Avikailių pakabindavo ant prie sienos įtvirtintos kartelės, ji prispausdavo geležiniais *kabukais*, kad stipriai laikytųsi. Kailiadirbys prie diržo pritvirtintomis kalvio darbo replėmis „*tvirtai sugnybdavo avikailių ir ranka skuto braukdamas per kailių skutikliu iš viršaus į apačią*“.

Kailiadirbys Vincas Strumskis „*avikailius brūžino su plyta*“¹³, o Aleksandras Letukas „*patrindavo raudonų plytų miltukais ir dar su plyta patrindavo balzganėsnes kailio vietas*“¹⁴.

Su miltais ir *kuosu* išrauginti avikailiai buvo baltos spalvos, minkšti, tačiau neatsparūs drėgmei. „*Gavę lietaus niekam netiko*“¹⁵, „*buvo kaip ragai, gavę drėgmės*“¹⁶, „*gavę lietaus smirdėjo*“¹⁶, „*kailis sumirks, sudžius ir stovėdavo padėtas*“¹⁷.

Kvėdarnos apylinkėse XX a. 3–4 dešimtmetyje, Antrojo pasaulinio karo metu ir po jo paprastuoju duoniniu būdu, t. y. su avižiniais miltais arba dar ir su *kuosu*, avikailius išdirbo ne tik Aleksandras Letukas iš Klabų k., bet ir Stasys Katutis iš Kalnyčių k., Antanas Raudonius iš Paragaudžio k., Steponas Mačiulis iš Lembo k. Pastarieji buvo savamoksliai, daugiausia avikailius išdirbdavo tik sau, rečiau – vienam kitam kaimynui.

XX a. pradžioje, o ypač po Pirmojo pasaulinio karo, Lietuvoje plito *žievinis*, kitaip dar vadinamas *dubiškas* kailių išdirbimo būdas, sudėtingesnis, trunkantis du ir daugiau mėnesių, reikalaujantis daugiau darbo ir dėl to brangesnis¹⁸. Eglių žievėse ir jų ištraukoje išrauginti avikailiai bei kitų gyvulių kailiai buvo ne tik minkšti, bet ir atsparūs drėgmei, patvarūs, anot pateikėjų, „*nebijojo lietaus*“, „*net ir sudrėkę neturėjo blogo kvapo*“.

Kvėdarnoje su eglių žievėmis (su *luobais*, *lubais*) kailius gerai išdirbo kailiadirbys ir odininkas žydas (pateikėjai pavardės neprisiminė). Jį vadino *garboriumi*. Turėjo didelį namą ir atskirai nuo jo pastatytą dirbtuvę, kurioje, be meistro, dar dirbo du samdyti darbininkai lietuviai.

Kvėdarniško Bronislovo Kazlausko (gim. 1920 m.) teigimu, vienas geriausių apylinkės kailiadirbių buvo Erniulis, kailius išdirbdavęs *žieviniu* būdu.

¹¹ ES, b. 2176, p. 51.

¹² Morkūnienė J. Kailių išdirbimas Lietuvoje..., p. 146.

¹³ ES, b. 2176, p. 58.

¹⁴ Ten pat, p. 52.

¹⁵ Ten pat, p. 65.

¹⁶ Ten pat, p. 72.

¹⁷ Ten pat.

¹⁸ Morkūnienė J. Kailių išdirbimas Lietuvoje..., p. 171–174.

„Turėjo daug klientų – žiemą ir vasarą užsiėmęs kailių bei odų išdirbimu. Pas jį ėjo visa Kvėdarnos apylinkė. Buvo stiprus meistras. Raugino tik eglų luobom. Valstiečių pageidavimu, avikailius dažė juoda spalva, o vien išrauginti eglų žievių ištraukoje avikailiai buvo gelsvos spalvos“¹⁹.

Prieš Antrąjį pasaulinį karą Lietuvoje buvo madingi juodai dažyti kailiniai. Nuo mados neatsiliko ir kai kurie kvėdarniškiei, nors žievinis avikailių išdirbimas ir nudažymas juodai buvo brangesnis.

Kailiadirbiai „savąją“ rauginimo technologiją rasdavo per ilgesnius darbo metus, ilgesnę patirtį. Antai Vincas Strumskis į raugą dėjo ruginių miltų, druskos, kuoso (alūno), pylė vandens. *„Į gautą košę dar dėjo eglų lubų“*. Rauge avikailius laikė apie savaitę vis juos pavartydamas. Po to raugą dažnai keitė. Išimtus iš raugo *„kailius ištempdavo ant žaginių, į kojytes šiaudų kišo, kad gerai išdžiūtų“*. Kailius keliskart skuto ir minkštino. Dirbti jam padėjo vaikai²⁰. Erniulis iš Lomos k. *„dirbo be miltų, avikailius raugino tik eglų žievėse“*, o Kvėdarnos kailiadirbys žydas raugė *„avižinių miltų, druskos, eglų luobų ir vandens skiedinyje“²¹*. V. Statkevičiaus duomenimis, kai kurie Šilalės rajono kailiadirbiai avikailius raugino eglų žievių ir druskos rauge, o vėliau juos dar trynė alūno ir valgomosios druskos tirpalu, palaikydavo sulankstytus dvi dienas, po to tepė avių taukais, sumaišytais su mašininė alyva, džiovino, *vuokavo*, skuto diskiniu peiliu²². Lauko tyrimai parodė, kad alūną vietoj miltų pradėta vartoti tik apie XX a. 4-ąjį dešimtmetį. Ir miltai, ir alūnas tik suminkštindavo kailius, o atsparą drėgmei suteikdavo žievės ir jų ištrauka.

Kailių išdirbimas – sunkus fizinis darbas, todėl kailiadirbių šeimose buvo tam tikras darbų pasiskirstymas. Patį pagrindinį ir atsakingiausią darbą – užmaišyti raugą – atlikdavo meistrai kailiadirbiai, nes reikėjo tiksliai pagal kailių kiekį apskaičiuoti ir sudėti į raugą reikalingas medžiagas. Jie ir skuto, minkštino. Žmonos ir vyresni vaikai pagelbėdavo pakurdami ugnį, atnešdami ir sušildydami vandenį, pamašydami kubiluose rauginamus avikailius, juos padžiaudami. Išdirbtus avikailius dažniausiai iššukuodavo žmonos. Iššukuotos vilnos naudotos šeimos poreikiams: iš jų veliami veltiniai, iš verpalų – mezgamos kojinės bei pirštinės, kartais vilnos buvo pardavinėjamos ir turguose.

Tarpukario Lietuvoje odų išdirbimo verslas kaimuose buvo retesnis, dėl to ir odininkų buvo mažiau. Tuo laikotarpiu Kvėdarnos apylinkių, kaip ir kitur Lietuvoje, valstiečiai išieginėms plėškėms odą pirkto krautuvėse arba turguose. Darbinėms plėškėms stengėsi prasimanyti pigesnės odos, tad papjautų arba kritusių galvijų odas vežė išdirbti odininkams. Kaimo odininkai daugiausia buvo amatininkai, vertęsi kailių išdirbimu. Kailiadirbiai, turėję didesnę praktiką, pažindavo odų savybes ir pasiryždavo pagelbėti kaimynams. Kai kuriems pavykdavo įsigyti *„gerų odininkų“* reputaciją. Kaimo odininkai dažniausiai išdirbdavo vadinamąją *suktinę* odą. Kvėdarnos apylinkėje tuo verslu išgarsėjo Erniulis iš Lomos k., Kazimieras Letukas iš Paragaudžio k., taip pat jau minėtas Kvėdarnos kailiadirbys ir odininkas žydas. Pastarojo *garbarnėje* nuo odų plaukus nuimdavę kalkėmis ar-

¹⁹ ES, b. 2176, p. 65.

²⁰ Ten pat, p. 58.

²¹ Ten pat, p. 71.

²² Statkevičius V. Šilališkiai..., p. 71–72.

ba pelenais. Nuo kalkių ir šerių nuvalytas odas apie keturis mėnesius raugindavo eglų žievių ištraukoje, kas savaitę keičiant žieves. Odininkas turėjęs „*odų minkštinimo mašiną*“ – specialius volus su dantračiais (*krumpliais*). Volus suko arklys.

Pasak dukters Marijonos Stanevičienės, plėškėms žaliaminę (*suktinę*) odą išdirbdavęs ir Aleksandras Letukas iš Klabų k. Jis karvių, veršių odų plaukus nuimdavęs pelenais, po to raugindavo kelis mėnesius eglų žievių ištraukoje. Išraugintas odas išminkštindavo odos sukimo staklėmis²³. Jų konstrukcija identiška ir kituose Lietuvos regionuose paplitusioms odos sukimo staklėms: giliai į žemę įkastas storas ažuolinis stulpas ir ties viduriu ant jo per atstumą užmautos dvi horizontalios ažuolinės storos lentos, sujungtos aplink stulpą ažuoliniais arba metaliniais virbais, o galuose surištos, kad neišsiskėstų²⁴. Įtvirtinta į stulpą oda minkštinama tarp geležinių virbų, arkliai sukant aplink stulpą lentas. Minkštindavo ilgai, keisdami ir įtvirtindami visus odos kampus. Oda būdavo kelis kartus ištepama riebiu mašiniu tepalu – *varvoli*, kad „*prisitrauktų riebalų ir būtų atspari drėgmei*“. Išsuktą odą, pasiklojęs ant suolo, meistras dar skusdavęs skustuvu. A. Letukas dar išdirbdavęs veršiukų odeles batų vidiniams pamušalams, taip pat muzikantų atvežtas ožių bei ožkų odeles būgnams.

Pokario metais paruošų įgaliotiniai (anot pateikėjos – *finansininkai*), užtikę tėvo rauginamus avikailius bei odas, sudaužė kubilus ir nubaudė jį, liepę nupirkti obligacijų už 500 rublių.

Pradėjus varyti žmones į kolūkius, valdžia uždraudė individualius verslus. Slapta jais besiverčiančius amatininkus baudė didelėmis pinigėmis bandomis, kartais su įrankių bei produkcijos konfiskacijomis. Steigiamos amatininkų artelės sunkiai gyveno ir greit iro. Iš kartos į kartą perimamos senos gamybinės veiklos, taip pat ir amatų technikos bei technologijos tradicijos nyko, keitėsi dėl kintančių valstiečių ir amatininkų kultūrinio, socialinio bei ekonominio gyvenimo sąlygų. Kai kurios kailiadirbystės ir odininkystės realijos transformavosi ir atgijo naujomis formomis tik XX a. pabaigoje. Kailių išdirbimo kai kurios tradicijos su laiko padiktuotomis inovacijomis Lietuvos kaimuose ir miesteliuose trumpam atgimė XX a. 9-ojo dešimtmečio viduryje, kada pradėjo plisti brangiakailių žvėrelių auginimo ir jų kailiukų išdirbimo verslai. Jais kurį laiką vertėsi ir kai kurie kvėdarniškiečiai. Jie augino triušius, vėliau – didelę paklausą įgavusias – nutrijas ir audines. Pradžioje žvėrelių auginimo verslas buvo sėkmingas. Kai kurie ne tik augino, bet ir išdirbdavo žvėrelių kailiukus, žinių ir patirties perėmę iš vyresniosios kartos.

Ypač išplito nutrijų auginimas. Vislios nutrijų patelės per metus vedė po 2 vadas ir kiekviena atvesdavo vidutiniškai po 6 jauniklius. Šėrimas nesudėtingas – kviečių, miežių miltai, daržovės. Kailiukams išdirbti buvo naudojamos cheminės medžiagos. Produkciją supirkdavo daugiausia iš Kauno atvykę prekeiviai, kurie tuos pačius kailiukus dvigubai brangiau parduodavo Kauno turgavietėse arba dar kitur – Maskvos ir kitų Rusijos miestų turgavietėse. Kai kurie iš šio verslo prasigyveno, o kitiems apie 1993 metus jis tapo nepelningas, netgi nuostolingas, ir jo buvo atsisakyta²⁵.

Lauko tyrinėjimų Lietuvoje duomenimis, brangiakailių žvėrelių augini-

²³ ES, b. 2176, p. 52–53.

²⁴ Morkūnienė J. Liaudiškieji žaliaminės odos išdirbimo būdai: savitumai ir etnokultūrinės sąveikos, *Liaudies kultūra*, 2001, nr. 6, p. 20.

²⁵ ES, b. 2176, p. 74–77.

mas, kailiukų išdirbimas bei jų realizavimas kai kuriems smulkiems verslininkams padėjo sukaupti pradinį kapitalą ir jį pelningai investuoti į įvairius vidutinius verslus.

Pateikti duomenys rodo, kad Kvėdarnos apylinkėse kailių ir odų išdirbimo teritorinis lokalinis tapatumas reiškėsi per šių amatų techniką ir technologiją, t. y. amatininkų naudotus įrankius, darbo priemones, išdirbimui naudotas augalines ir chemines medžiagas, taip pat amatininkų ir valstiečių užsakovų tarpusavio bendravimo tradicijas. Šiuo dalyku Kvėdarnos apylinkė beveik neišsiskyrė iš kitų Lietuvos etnografinių sričių.

Straipsnis „Versmės“ leidykloje gautas 2002 06 21, spaudai parengtas 2004 07 18.

Straipsnis spausdintas „Lietuvos valsčių“ monografijoje „Kvėdarna“, Vilnius, *Versmė*, 2004, p. 674–680 (vyriausiasis redaktorius sudarytojas Kazys Misius).

Straipsnis interneto svetainėje www.llt.lt skelbiamas nuo 2007 08 24.